

Kur'an / Tefsir Hakkında İلمي Toplantılar ve Tefsir Akademisyenleri Zümre Toplantıları -Tarihsel Gelişim ve Muhteva Tahlili-

İsmail ÇALIŞKAN*

I- Kur'an ve Tefsire Dair İلمي Toplantıların Tarihi Seyri ve Muhteva Tahlili

Türkiye'de Kur'an ve tefsir ile ilgili ilmi çalışmaların seyri, iç ve dış dünyadaki gelişmelere paralel olarak artmakta ve çeşitlenmektedir. Yapılan ilmi toplantılar (sempozyum, kongre, panel, konferans, açık oturum, seminer, çalıştay, forum vs.) ile son yıllardaki periyodik anabilim dalı zümre toplantıları, bunların en dikkate şayan olanlarıdır. 'İلمي toplantı' kavramını, Türkçe olması hasebiyle tercih ediyoruz. Kavramların Türkçesinin kullanımı konusundaki hassasiyet, İslami İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) ve İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)'ne aittir. Bu yazıda önce ilmi toplantıları, ardından zümre toplantılarını, tarihi gelişim ve muhteva tahlilleri ile değerlendirecek, basılı olanları da belirteceğiz. Toplantılardan dar çerçeveli ve ilmi kaygıdan uzak olanlarına yer vermeyeceğiz.

Kur'an ve tefsir hakkındaki ilmi toplantıları, kolay tahlil edebilmek amacıyla şu üç grupta değerlendirmeyi uygun gördük: Bağımsız ilmi toplantılar; kurumsal ilmi toplantılar; muhtelif ilmi toplantılar. 'Bağımsız' tabiri, hem düzenleyen hem de konu itibariyle birbirinin devamı olmayan bilimsel toplantıları anlatır. 'Kurumsal' ise belli bir kurum / kuruluşun yaptığı periyodik sempozyumlardır. Homojen olmayan bazı toplantılarda Kur'an ve tefsir hakkında bir ya da iki tebliğ / konuşma serpiştirilmiş olabiliyor. Bunları da 'muhtelif ilmi toplantılar' olarak adlandırdık.

A. İlk Bağımsız İلمي Toplantılar

Türkiye'de çağdaş anlamda ilmi toplantıların başlangıcının ne kadar

* Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı.

geriye gittiğini tespit etmek zordur. Esasında ilmi faaliyetin bir parçası olan toplantılar şu ya da bu şekilde her zaman var olmuştur. Dini ilimler sahasındaki bildirilerin temelini, bir anlamda hutbeler ve vaazlar vasıtasıyla tesis edildiği, Huzur Dersleri tarzında medreselerde ve saraylarda tertiplenen tartışmalı oturumlarla daha bir ilmi hüviyete büründüğü söylenebilir. Ne var ki, ilmi ve özel bir dinleyici kitle karşısında bir konu hakkında tebliğ sunumu tarzındaki toplantılar, çağdaş bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tespitimize göre ilgi alanımıza giren bu tür toplantıların ilklerinden birisi Pakistan'da (*International Islamic Conference*, Rawalpindi 1968) yapılmıştır. Konferansta Z. Velidi Togan (ö. 1970) "*The Qur'an and The Turks*" adlı bir tebliğ sunmuştur.¹ 1964 yılında Yeni Delhi'de yapılan *Proceedings of Twenty-sixth Congress of Orientalists* kongresinde ise Aişe Abdurrahman Kur'an'da eşanlamlı kelimeler hakkında bir tebliğ sunmuştur.² 8-13 Mayıs 1980 yılında Australian National University tarafından organize edilen ve Canberra'da yapılan *International Congress for the Study of the Qur'an* adlı toplantı Kur'an araştırmaları üzerine yapılan ilk özel ilmi toplantı olarak gözükmektedir. Burada W. A. Graham, "Those Who Study and Teach The Qur'an", J. Jomier, "The Qur'anic Commentary of Imam Fakhr al-Din al-Razi", J. J. G. Jansen, "Shaikh al-Sha'rawi's Interpretation of the Qur'an", A. Nanji, "Shi'i Ismaili Interpretations of The Holy Qur'an" ve F. M. Denny, "The Adab of Qur'an Recitation" adlı tebliğlerini sunmuştur.³ Sadece, Kur'an üzerine tertip edilen toplantılara sonraki yıllarda daha sık rastlanır olmuştur. Yeni Delhi'de Aralık 1982'de tertip edilen *Second International Qur'an Congress* yukarıda bahsi geçen kongrenin ikincisi mahiyetindedir. Kongrede A. Rippin, tefsirin güncel durumu,⁴ E. İhsanoğlu ise Kur'an çevirilerinin tarihi üzerine bildiri sunmuştur. Bir müddet sonra tefsir tarihi hakkında kapsamlı bir toplantı Calgary

1 Tebliğlerin yayını da yapmıştır: Dr. M. A. Khan (ed.), *International Islamic Conference*, Islamabad: Publications of the Islamic Research Institute, no. 18, 1970.

2 Ai'sha Abd al-Rahman, "The Problem of Synonyms in the Light of Quran", ed. Ramchandra Narayan Dandekar, New Delhi: Organising Committee 26. International Congress of Orientalists, Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1966-1970, vol. 4, 1970, ed. A. Ghosh, 1966, pp. 185-86.

3 Kongre dökümanlarının yayını için bkz. *International Congress for the Study of the Qur'an*, held in Australian National University, Canberra, 8-13 May 1980, series 1, ed. Anthony H. Johns, Canberra City: South Asia Centre, Faculty of Asian Studies, Australian National University, Canberra 1981.

4 Rippin'in "The present status of Tafsir studies" adlı bildirisi daha sonra gözden geçirilerek iki defa yayınlanmıştır: *The Muslim World*, USA: volume 72, 1982, pp. 224-238 ve *Hamdard Islamicus*. 6 No 4 (Wint 1983): 17-31. Makalenin Türkçe'ye iki ayrı tercümesi yapılmıştır: "Tefsir Çalışmalarının Mevcut Durumu", çev. E. Baş, *İslami Araştırmalar*, c. 16, sy. 3, 2003, s. 454-662 ve "Tefsir Çalışmalarının Bugünkü Durumu", çev. İ. Albayrak, *Sakarya Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, 2003, s. 139-156.

Üniversitesi'nde (*The History of the Interpretation of the Qur'an*, Kanada, Nisan 1985) yapılmıştır. Tamamen tefsir tarihine dair on dört tebliğin sunulduğu konferansta büyük çoğunluğu oryantalist olmak üzere farklı ülkelerden bilim insanları tefsirin doğuşu, Kur'an tarihi, ulumu'l-Kur'an, kıraatler, hadis-tefsir ilişkisi, Taberi, İbn Kesir ve Mevdudi gibi müfessirler hakkında tebliğler sunmuşlardır.⁵

Sonraki yıllarda dış dünyada birçok bilimsel toplantı düzenlenmiştir. Ancak maksadımız Türkiye'deki toplantılardan önce dış dünyada yapılmış olan harici toplantılara bir göz atmak olduğu için bu kadarla yetiniyor ve asıl konumuza dönüyoruz.

Türkiye'de dini ilimler dâhil hemen her alanda ilmî toplantıların 1980'lerin başından itibaren tertip edildiği görülmektedir. Bilindiği üzere 1980 yılında, Türkiye'de siyasi idare, askeriye'nin hâkimiyeti altına girmiş, bir müddet sonra da sivil idareye geçilmişti. Bu süreçte bizi ilgilendiren iki önemli hadise olmuştur. Birisi yüksek öğretim sisteminin tamamen değişmesi, diğeri de 1980'den önce süregelen ideolojik ve yer yer sığ tartışmaların yerini daha derin ilmî tartışmalara bırakmasıdır. Doğal olarak bu tartışmalar bir yandan eğitim camiası içinde bir yandan da yazılı ve görsel basında bütün canlılığı ile yer almıştır. Öte yandan 1990'lı yıllara doğru, İslam düşüncesine ve İslami ilimlere odaklanmış akademik ve popüler dergilerin büyük bir atılım yapması, dergilerin, hatta gazetelerin ilmî tartışma platformuna dönüşmesi de bu sıralarda olmuştur.

Bu bağlamda 1985 yılı bir başlangıç olarak nitelenebilir. Dokuz Eylül Ü. İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen *Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu* (İzmir 16-18 Eylül 1985) bu sahada bir ilk olma özelliğine sahiptir. Burada Kur'an ve tefsirle ilgili şu tebliğler sunulmuştur: W. M. Watt, "Western Approach to the Understanding of the Qur'an", O. Karmış, "Kur'an'ı Kerim'in Anlaşılması ve Müsteşrikler".⁶ Ertesi yıl sırf Kur'an'ı merkeze alan gerçek bir toplantıyı görüyoruz. IRCICA ve Libya'daki Cemiyetü'd-daveti'l-İslamiyyeti'l-âlemiyye'nin ortaklaşa düzenledikleri *Uluslararası Kur'an-ı Kerim'in Meali ve Tefsiri Sempozyumu* (İstanbul 21-23 Mart 1986), tespitimize göre, bu sahada ve bu çapta Türkiye'de yapılan ilk toplantı olma özelliğine sahiptir. Üç gün süren ve otuz civarında tebliğin sunulduğu toplantıda M. Hamidullah, M. M. Eyub, H. Ma'ayergi, el-Hadj A. K. Saitoh, B. Sadak, F. Mehdiu, M. Bucaille, F. al-Kabazi, İ. Ersöz, A. Nour, O. Kim, M. A. Anees, A. Tabibi, A. Hassanein, H. Eren, Z. Sardar, M. Sheikhanı, B. Çetiner, Z. Badawi,

5 Tebliğlerin yayını için bkz. Andrew Rippin (editor), *Approaches to the History of the Interpretation of the Qur'an*, New York: Oxford University Press, 1988.

6 Sempozyum ve tebliğlerle ilgili bilgi için bkz. *Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu, 16-18 Eylül 1985 -Tebliğler ve Müzakereler*, İzmir: Dokuz Eylül Ü. Yay., 1985.

T. Irving, S. A. Ali, P. Mansur, M. Sencer, A. F. Khushaim, M. Abu Dhuma, S. Akdemir tebliğ sunmuşlardır.⁷ Aynı yıl Kayseri’de düzenlenen *Ebu Mansur Semerkandi - Maturidi Kongresi*’nde İmam Maturidi’nin tefsirle ilgili yönü dört tebliğde tartışılmıştır.⁸

1988’de basın kuruluşu olarak Zaman gazetesi bir ilke imza atarak, *Kur’an Sempozyumu*’nu gerçekleştirmiştir. Tebliğlerde Kur’an’ın hak oluşu, ilim, hukuk ve sosyal yönü, Kur’an tarihi, Kur’an’ın anlaşılması, meâl ve tefsir konuları gündeme getirilmiştir.⁹

Giderek toplantı konularının çeşitlendiği görülmektedir. Şahıslara özel ilmi toplantılar bunlardan birisidir. *Elmalılı Hamdi Yazır Sempozyumu* (Elmalı, 1991), meşhur müfessir hakkında yapılmış en kapsamlı ilk sempozyum olup şu tebliğler sunulmuştur: Bir filozof müfessir Yazır, H. Yazır’ın mezheplere bakışı, H. Yazır’ın tefsir anlayışı ve tefsirinin özellikleri. Kişilere özel toplantılardan birisi de İzmirli İsmail Hakkı için (İzmir, Kasım 1995) tertiplenmiş¹⁰ onun *Meâni-i Kur’ân* ve *Târîh-i Kur’ân* eserleri incelenmiştir. Çağdaş İslam düşüncesinde ve tefsirde bir hayli tartışılan Seyyid Kutub da Türkiye’de ilk defa bir sempozyuma konu edinilmiştir (İstanbul, 1996). Tebliğlerin çoğunluğu Kutub’un Kur’an ve tefsirle ilişkisi hakkındadır.¹¹ Bir başka toplantı da Kutub’un 35. vefat yıldönümü anısına düzenlenen ve müslüman gençliğin vahyi şuur ile donanımına odaklanan *Kur’an Neslini İnşa Sorumluluğu* (İstanbul, 2002) sempozyumudur. Gündemden hiç düşmeyen konulardan olan modernizm, bu bağlamda adı çok anılan Fazlurrahman ile birlikte ele alınmıştır: *İslam ve Modernizm -Fazlurrahman Tecrübesi* (İstanbul, 22-23 Şubat 1997). İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin organize ettiği sempozyum, Fazlurrahman hakkındaki en kapsamlı toplantı olup Kur’an ve çağdaş yorumu, tarihsellik, hermenötik, modernlik gibi konular, Ö. Özsoy, İ. Özdemir, A. A. Nayed, Y. Aktay, A. Bulaç ve H. Tuksal tarafından tartışmaya açılmıştır.¹² Tabii bu toplantılar, sadece kapalı salonlarda tartışılmakla kalmamış, onların yankıları, lehte ve aleyhteki

7 Detaylı bir değerlendirme için bkz. Ferhat Koç, “Kur’an-ı Kerim’in Meali ve Tefsiri Üzerine Düzenlenen Sempozyumun Ardından”, *Milli Gazete*, 17-20 Haziran 1986.

8 Tebliğlerin yayını için bkz: *Ebu Mansur Semerkandi - Maturidi Kongresi Tebliğleri*, yayına haz. A. H. Köker, Kayseri: Erciyes Ü. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü yayını, 1986.

9 Sempozyum iki defa basılmıştır *Kur’an Sempozyumu*, İstanbul: Zaman Gazetesi yay., 1989 ve *Kur’an’ın Anlaşılmasına Doğru -Sempozyum’dan Tebliğler-*, İzmir: Feza yay., 1992.

10 *İzmirli İsmail Hakkı Sempozyumu (1995: İzmir)*, yay. haz. A. B. Baloğlu, M. Şeker, TDV. Yay., Ankara 1996.

11 Bildiriler için bkz. *Şehadetinin 30. Yılında Seyyid Kutub Sempozyumu (21-22 Aralık 1996) (Bildirileri)*, İstanbul: İrfan Vakfı Yay., 1997.

12 Tebliğler için bkz. *İslam ve Modernizm : Fazlurrahman Tecrübesi*, İstanbul: İstanbul BB Yay., 1997.

yazılarla, tanıtım ve değerlendirme makaleleri ile tartışma devam etmiştir. Tefsir ilmi hakkında ciddi tartışmaların yapıldığı önemli toplantılardan birisi olan *Tefsirin Dünü Bugünü Sempozyumu*'nda (Samsun, 22-23 Ekim 1992) Türkiye ilahiyat akademisi tarihinde yerini almış şu konular dile getirilmiştir: Kavramların tahlili, Kur'an'a dönüş ve problemleri, Tefsirin güncelliği, *Bahrü'l-Hakâik* ve müellifi, Kur'an'ı Kerim'in meâli, Tefsir kitaplarına eleştiri, Tefsirde yorumun bağlayıcılığı, Kur'an'ın anlaşılmasında siyak-sibak, Kur'an'dan başka vahiy var mıdır?, Kur'an'ın yorumlanmasında ilkeler, Konulu tefsir, bilgi çağında tefsir, Kur'an'ın okunmasıyla ilgili usul önerisi, Türkçe tefsir ve meâllerde kıraat farklılıkları.

1990'lı yıllarda Müslümanların kendi aralarındaki fikri ve siyasi anlaşmazlıklar, gayr-i Müslimlerle ilişkiler, dünya barışı ve Müslümanlar / İslam, terör olayları ve İslam gibi dünya gündemindeki sıcak konular da ilmi toplantılara konu olmuştur. İran İslam Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ile Mecmau't-Takrib'in ortaklaşa düzenlediği ve Haziran 1995'de Ankara'da yapılan *Kur'an'da Küfür ve İman* konulu toplantıda küfür-iman, Müslümanların günümüzdeki durumu, Şia-Ehl-i sünnet ilişkileri ve aralarındaki problemlerin asgariye indirilmesi gibi konular ele alınmıştır.¹³ İlim ve Kültür Vakfı ile Nesil İlim ve Eğitim Vakfı'nın ortaklaşa tertiplediği *Kur'an Işığında Barış ve Kardeşlik (Kur'an'da Evrensel Hoşgörü)* adlı sempozyum (1996) da aynı çerçeveye dahildir. İstanbul İlim ve Kültür Vakfı ile Nur İlim ve Eğitim Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği öncesine göre daha kapsamlı ve ilmi seviyesi daha yüksek olan *Kur'an Işığında Hak ve Hürriyetler* adlı sempozyum da (Ankara, Aralık 1997) bu toplantının bir devamı niteliğindedir. Kamuoyu gündemine endeksli yürüyen toplantılar her zaman var olagelmiş, nihayet yakın zamanda *Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu* (2013) aracılığı ile Konya'dan bütün dünyaya İslam'ın barışı esas aldığı, onun korkulacak değil güven duyulacak bir din ve medeniyet olduğu, Kur'an'ın muhtevasında bunu destekleyen sayısız delil bulunduğu güçlü bir şekilde duyurulmuştur. Toplantıda tefsir tarihine ilişkin üç ayrı tebliğ de yer verilmiştir.

İrfan Vakfı tarafından organize edilen (Ankara Kasım 1997) *Kur'an-Sünnet Sempozyumu*'nda Kur'an'ın korunmuşluğu, ahkâmının evrenselliği, Goldziher'in Kur'an'a yaklaşımına eleştiri, Kur'an / vahiy-sünnet ilişkisi, Hz. Peygamber'in ruh hastalığı ile ilişkilendirilmesi, yaşayan Sünnet, Sünnet'in anlaşılmasında yeni metodoloji arayışları, Kur'an ve Sünnet'te siyasal ve toplumsal esaslar, halkın Kuran ve Sünnet'e yanlış yaklaşımı gibi konular anlatılmıştır.¹⁴

13 Bir değerlendirme için bkz. İlyas Üzüm, "Bir Sempozyumun Ardından", Yeni Şafak, 27-28 Haziran 1995.

14 Bildiriler kitaplaştırılmıştır: *Kur'an ve Sünnet Sempozyumu* (1-2 Kasım 1997) *Bildiriler*, ed. A. Ağırakça, Ankara: İrfan İlmî Araştırmalar ve İhtisas Vakfı, 1999.

B. Kur'an / Tefsir Toplantılarının Altın Yılları

2000'li yıllar, Kur'an ve tefsire dair ilmi toplantıların altın yılları olarak anılmaya hak eder. Zira 1995'ten itibaren hem bağımsız hem de kurumsal toplantılarda kemiyet ve keyfiyet açısından ciddi bir yükseliş görülmektedir. Öncelikle şahıslar hakkındaki sempozyumlara bir göz atalım: *Uluslararası Musa Carullah Bigiyef Sempozyumu* (Ankara, 1999), *I ve II. Uluslararası İsmail Hakkı Bursevi Sempozyumu* (Bursa, 2000 ve 2013), *Uluslararası Hüdayi Sempozyumu (Üsküdar Belediyesi Üsküdar Sempozyumu III, İstanbul, 2005)*, *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyumu* (Çanakkale, 2006), *Muhammed Hamidullah Sempozyumu* (İstanbul, 2006), *Uluslararası İbn Rüşd Sempozyumu* (Sivas, 2008), *Ulusal Vani Mehmed Efendi Sempozyumu* (Bursa, 2009), *I. ve II. Mevdûdi Sempozyumu* (İstanbul, 2007, 2009), *Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* (Çorum, 2010), *Uluslararası İmam Şafii Sempozyumu* (Diyarbakır, 2010), *Uluslararası Muhammed Tavit Tanci Sempozyumu* (Ankara, 2011), *Bütün yönleriyle Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri Sempozyumu* (Erzurum, 2011), *Elmalılı M. Hamdi Yazır Sempozyumu* (Antalya, 2012). Ayrıca ismi geçen şahıslar ve daha birçokları çeşitli sempozyumlara konu olmuş, bazen de karma bir sempozyumda farklı şahıslar hakkında tebliğler sunulmuştur. Örneğin *Türk-İslâm Düşünce Tarihinde Erzurum* (2006) sempozyumunda, Erzurumlu müfessirler birçok tebliğe konu olmuştur.

2000'li yılların başında ilk önemli toplantı, Yüzüncü Yıl Ü. İlahiyat Fakültesi'nin tertip etmiş olduğu *Kur'an ve Dil -Dilbilim ve Hermenötik-Sempozyumu'*dur (Van, 17-18 Mayıs 2001). Toplantıda tamamen dil, dil felsefesi, Kur'an'ı anlama ve yorumlamada dil imkânları üzerine yoğunlaşmış, o sıralar revaçtaki konular arasında yer alan dil-tefsir-Kur'an ilişkisi otuz civarında tebliğle tartışılmıştır. Daha özel bir toplantı ise *Kur'an Mealleri Sempozyumu'*dur. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ile Dokuz Eylül Ü. İlahiyat Fakültesi'nin birlikte düzenlediği (İzmir, Nisan 2003) sempozyum özellikle Türkçe meâller konusunda şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı toplantıdır. Tebliğlerde Kur'an tercümesi sanatı ve özellikleri, karşılaştırmalı meâl incelemeleri, Türkçe meâller tarihi, meâllerin dil ve üslup değeri, tercümede yöntem gibi hayati mevzular gündeme getirilmiştir. Bu dönemde üzerinde çokça konuşulan bir konu da 'yöntem'dir. *İlahiyat Bilimlerinde Yöntem Sorunu Sempozyumu* (Kayseri, 2003) tam da bu konuya odaklanmış, Kur'an ve tefsir ile ilgili dört tebliğ müzakereye açılmıştır. Aradan geçen birkaç yıl içinde bu konu sık sık gündeme gelmiş, nihayet iki dergi ses getiren toplantılar yapmıştır. *İslami İlimler Dergisi'*nin öncülüğünde düzenlenen *Kur'an Sempozyumu'*nda (Çorum, 2006) vahiy süreci, Kur'an tasavvuru, anlama,

yorumlama ve toplumsal hayatta Kur'an gibi konular etrafında sunumlar yapılmıştır. *Kur'ani Hayat Dergisi* ise *Kur'an-ı Kerim Mealleri Sempozyumu: Kur'an'ı Anlamanın Önemli Bir Aracı Olarak Mealler* (İstanbul, 2010) adlı toplantıyı tertip etmiştir. Birinciye göre daha dar çerçeveli olan toplantıda Türkçe meâller, yöntem, meâlde dikkate alınması gereken hususlar, meâllerdeki hatalar, meâllerin fonksiyonu gibi boyutlarıyla incelenmiştir.

İlmî toplantılarda, çeşitli yönleriyle incelenen oryantalistler ve oryantalist çalışmalar, başlı başına bir toplantının konusu (*Oryantalizmi Yeniden Okumak -Batı'da İslam Çalışmaları Sempozyumu*, Adapazarı, 2002) olmuştur. Toplantının III. ve V. oturumunda oryantalistlerin Kur'an ve vahiy üzerine yaptıkları çalışmalar tahlil ve tenkitli bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Kur'an'ın en çok delil olarak kullanıldığı konulardan birisi de Müslümanların gayr-i müslimlerle ilişkisidir. Hemen her toplantıda gündeme gelen, ilmî ve popüler dergilerde yazılar yayınlanan, hakkında tezler yapılan bu konu *Kur'an'ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı Sempozyumu*'nda ayrıntılı olarak tartışılmıştır (Konya, 2006). Burada farklı inanç mensupları ile ilişkilerin Kur'anî boyutu, gayrimüslimlerin hakları ve özgürlükler, problemler ve çözüm yolları anlatılmıştır. Bu toplantıya yakın tarihlerde icra edilen *Kelamcılara Göre Kur'an'daki Diğer Dinler* (Samsun, 2009) sempozyumunu da aynı çerçevede anmak gerekir.

Yazımızın başında bahsettiğimiz ilk tebliğ, 'Türkler ve Kur'an' hakkında idi. Bu konu birçok platformda gündeme getirilmiş, 2000'li yıllarda ise özel toplantılara konu olmuştur. 2007'de Isparta'da yapılan *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu* bunlardan birisi olup Azerbaycan'da meâller, Türklerin Kur'an hattına katkıları ve Neseî'nin Hanefî-Matürîdî anlayışının yayılışına katkıları bahis mevzusu yapılmıştır. Bu çerçevede iki önemli toplantıya işaret etmeliyiz. Birincisi Kur'an-ı Kerim'in nüzulünün 1400. yılı vesilesiyle İstanbul'da icra edilen *Türk Dilinde Kur'an Edebiyatı* (Mayıs 2010) olup "Türkçe'nin Kur'an ile Buluşması", "Cumhuriyet Döneminde Meâl Edebiyatımız", "Tercüme Meâller Meselesi", "Tercüme Meâl Örnekleri", "Türkçe Tefsir Edebiyatı", "Kur'an ve Türk Edebiyatı" ana başlıklarında yirmi beş civarında tebliğ sunulmuştur. İkincisi ise *Kur'an'ın Türkçe Mealleri ve Sorunları Sempozyumu* (Kayseri, 2010) olup daha dar çerçevelidir. Yeri gelmişken belirtelim ki, Kur'an'ın Nüzulünün 1400. Yılı vesilesiyle birçok sempozyum, konferans, panel vb. ilmî toplantı düzenlenmiş, ilmî dergiler özel sayı yayınlamıştır. Kutlama yılı programının açılış konferansı IRCICA'nın organizasyonu, Türkiye ve İslam ülkelerinden siyaset ve ilim adamlarının katılımı ile görkemli bir törenle icra edilmiş (5 Eylül 2010), bilimsel sunumlar yanında, dünyaya Kur'an'a dair mesajlar veren konuşmalar yapılmıştır.

Bu arada Nisan 2013'te, *Direnen Meal Akif Meali*, toplantısı tek bir meâl üzerine yapılan uluslararası bir sempozyumdur. Türkçe meâller bahsinde biraz da spekülâtif yönü olan bu meâl, yayımından sonra, tarihi, dili, üslubu, muhtevası ve fonksiyonu bakımından gerçek bir tartışmaya konu edilmiştir. İstanbul İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Sempozyumu*'nda ise İlahiyat fakültelerinin öncüsü olan kurum enine boyuna incelenmiş, tefsir ilmi babında Bergamalı Cevdet Bey, *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Mehmet Ali Ayni, Mehmet Akif Ersoy ve *Hak Dini Kur'an Dili* birer tebliğ ile incelemeye alınmıştır.¹⁵ Bu kapsama alabileceğimiz *II. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti -Selçuklularda Bilim ve Düşünce* adlı uluslararası sempozyumda (Konya, 2011) dönemin tefsir faaliyeti ile ilgili olarak H. Yaşar, A. Râdmerd, İ. Özgel, A. A. Fethi birer tebliğ sunmuşlardır.

Son olarak sosyal güncel konularla ilgili sempozyumlara değinelim. İlahiyat camiasında bilimsel seviyeyi yükseltmek için çeşitli girişimler ve faaliyetler olmuştur. Bu bağlamda Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi yeni akademisyenleri teşvik etmek amacıyla 2008'de *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları Sempozyumu* tertiplemiştir. Elli civarında tebliğin sunulduğu toplantıda dört tebliğ Kur'an'ın nitelik, anlam ve anlaşılması üzerine olmuştur.¹⁶ Anlamaya odaklanan bir toplantı da *Kur'an'ı Anlama Sempozyumu*'dur (Dursunbey, Mayıs 2010). İstanbul'da 2011 yılı içinde yapılan, Kur'an'ı da konu edinen günümüz anlama problemlerinin felsefi ve tartışmalı bir şekilde ele alındığı iki toplantı ise şunlardır: *Doğu-Batı Düşünce Günleri Toplantısı*¹⁷, *Dini ve Felsefi Metinler: 21. yy.da Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama*.¹⁸ Benzer şekilde *Günümüz Türkiyesinde İslam* sempozyumunda (Kayseri, 2009) günün en hararetli konuları Kur'an hermenötiği ve Kur'an-bilim ilişkisi; *Kur'an ve Evrensel Mesajı Sempozyumu*'nda (Eskişehir, 2010) evrensel nitelikleri ile Kur'an; *Kur'an, Sünnet ve Modern Bilimler* (İstanbul, 2011) adı verilen ve yetmiş civarındaki bildiri ile sahasındaki en kapsamlı toplantıda ilgi kurula(bile)n hemen her konu konuşulmuştur. *Hz. Muhammed ve Kur'an* (Muğla, 2010); *Kur'an Hayat İlişkisi* (İstanbul, 2010); *Kur'an'da Aile* (Soma,

15 Tebliğlerin yayını: *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Sempozyumu (18-19 Kasım 2009)*, İstanbul 2010.

16 Tebliğler için bkz. *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları Sempozyumu*, İstanbul: İFAV Yay., 2009.

17 Metinler için bkz. *Doğu-Batı Düşünce Günleri (Bildiri Kitabı)*, İstanbul: Sultanbeyli Belediyesi, 2011.

18 Tebliğlerin yayını: *Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama I-II*, İstanbul 2012.

2010)¹⁹; *Kur'an Sünnet ve İslam Geleneginde Ehl-i Beyt* (İstanbul, 2010); *H. Peygamber ve İnsan Onuru* (Konya, 2013); Türkiye Diyanet Vakfı'nın *Kutlu Doğum Sempozyumları* (2001-2013) da güncele odaklanmıştır.

Muhtelif ilmi toplantılarda Kur'an ve tefsire dair sunumları da bağımsız ilmi toplantılar çerçevesinde değerlendirmeyi uygun gördük. Özel günler, şahısları anma, yerel etkinlikler gibi sebeplerle İlahiyat ve diğer fakülteler, çeşitli dernek ve vakıflar, valilik ve belediyelerin düzenlediği toplantılarda konumuzu ilgilendiren sayısız tebliğ sunulmuştur. Taradıklarımız içinde tefsir ilmine katkı yapmaya değer, yüzü aşkın tebliğ belirledik. Baştan beri verdiğimiz tarihi seyir içinde 1980'li yılların ortalarından itibaren bu tür toplantıların giderek arttığını, tefsir ilmi ile uğraşan kişilerin bu toplantılara katılarak şahısların meâl/tefsir çalışmaları, Kur'an'ın çağdaş dünyaya mesajı, tefsir metodolojisi gibi konuları seslendirdiklerini görmekteyiz.

C. Kurumsal İlmî Toplantılar

2000'li yılları altın yıllar olarak adlandırmamızın bir sebebi de kurumsal ilmi faaliyetlerin periyodik bir istikrar kazanmasıdır. Bunlarla ilgili ilk tespitimiz, hemen tamamının sivil girişimler tarafından gerçekleştirildiği, sivil ve akademik kesimlerin de İslam düşüncesine ve ilmi faaliyetlere birlikte omuz verdikleridir. Bu alanda, 1986 yılından itibaren gündem oluşturan ilk dergilerden birisi olan *İslâmî Araştırmalar Dergisi* başı çekmiştir. 1988'de Ankara'da yapılan *Kur'an'ın Anlaşılması Sempozyumu*'nda S. Akdemir, ilmi tefsir hareketi, L. Cebeci, Kur'an'ın nitelikleri, M. S. Hatipoğlu, Kur'an'da Rasulullah, A. Açıkgenç, tefsir usulünde bütünlük sorunu, M. H. Kırbaoğlu, Sünnet'in konumu, T. Altıkulaç 19 meselesi hakkında konuşmuş; yer yer ateşli müzakerelerle tamamlanan toplantı, hem içeriği hem sunum biçimi ile bu alandaki sempozyumların geleceğine yön verdiği gibi örfü de belirlemiştir. Bu arada dergi, İlahiyat camiasındaki fikri hareketler ve güncel tartışmalar sürecinde önemli bir belge olmuş, fakat çekirdek kadro ayrılarak yeni bir oluşumla *İslamiyat* dergisini çıkarmış, doğal olarak *İslâmî Araştırmalar*'ın eski popülaritesi yanında istikrarında da bir duraksama olmuştur. Dergi, uzun sayılabilecek duraksamanın ardından yeni bir solukla *İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu Sempozyumu* adı altında kapsamlı bir toplantı organize etmiş, ilk oturumda tefsirin geçmişi ve çağdaş durumu ile yöntemi meselesi tartışılmıştır.²⁰

19 Sempozyum tanıtım için bkz. Ziya Şen, "Kur'an'da Aile Sempozyumu'nun Ardından", *DEÜ-İFD*, XXXIII/2011, s. 275-281. Tebliğler kitap olarak da yayınlanmıştır: *Kur'an'ın Nüzulünün 1400. Yılı Münasebeti ile Kur'an'ı Anlama Sempozyumu'nun Ardından*, Soma 2010.

20 Bildiriler kitap ve makale olarak yayınlanmıştır: *İslami İlimlerde Terminoloji Sorunu Sempozyumu Bildirileri*, İslami Araştırmalar Yay., Ankara 2006, s. 39-144; "İslami İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, c. 19, sy. 1, 2006.

Bağımsız toplantılarda olduğu gibi, 1994 yılından itibaren kurumsal toplantılarda da adeta patlama olmuş, seviyeli ilmi tartışmalar ve yeni fikirlerle iz bırakan faaliyetler, tabiri caizse, tarih yazmıştır. Bu faaliyete destek veren Bilgi Vakfı, gerçek bir fikir meydanına dönüşen *I. Kur'an Sempozyumu*'nu (Ankara, Nisan 1994) düzenlemiş, vahyin menşei ve tarihsel değeri, Kur'an'ın anlatım teknikleri, tefsirde yöntem, Kur'an'ın günümüzde uygulanabilirliği, Kur'an ve insan, Kur'an ve ekoller ana başlıkları altında tebliğler tartışmaya açılmıştır.²¹ Aynı vakıfca düzenlenen *II. Kur'an Sempozyumu* (1995) ise anlamının felsefi boyutu, çağdaş anlama kuramları ve tefsir, çağdaş düşünürler ve Kur'an yorumu gibi tartışmalı, biraz da karmaşık ve felsefi boyutlu konulara cesurca ev sahipliği yapmıştır.²² Vakıf bu toplantıdan sonra sessizliğe bürünerek yeni faaliyet beklentilerini boşa çıkarmıştır. Fecr Yayınevi'nin uzun soluklu sempozyum faaliyetini de eklersek bu yıllarda Ankara'nın velûd bir ilmi toplantılar ortamına ev sahipliği yaptığını görürüz. Yayınevi 1995 yılından itibaren periyodik düzenlediği *Kur'an Sempozyumlarını*, Kur'anî düşünce ve yaşamı Anadolu'ya yaymak ve halk ile bilim insanlarını buluşturmak maksadıyla, 2004 yılından sonra Kayseri, Yozgat, Konya, Tokat, Samsun'a götürmüş, 12. ve sonuncusunu 2009'da Ankara'da yapmıştır. İslam dünyasında Kur'an'a yaklaşımlar, Kur'an'ın anlaşılması, cahiliye ve Kur'an, Kur'an kıssaları, Müslümanların Kur'an ile ilişkileri, Kur'an'da ahlaki değerler, Kur'an ve eğitim, Kur'an ve risalet gibi ana başlıklar altında düzenlenen toplantılar, nispeten süpekülasyondan uzak, seviyeli bir havada yürütülmüş, tebliğ ve müzakereler yayınlanmıştır. Türkiye'nin içinden geçtiği sosyal, siyasi ve iktisadi krizler ile oluşumların genelde ilmi faaliyete özelde de sempozyumlara yansımaları bu yayınevinin sempozyum faaliyetleri çerçevesinde iyi bir örnek olarak okunabilir.

Buraya kadarki kısmından anlaşıldığı üzere ilim aleminde doğru Kur'an meâlleri, yeni metodoloji arayışları ve yeni tefsire dair tartışmalar gündemden neredeyse hiç düşmemiştir. Bu konuda ilk adımı resmi bir kurum olarak Diyanet İşleri Başkanlığı atmıştır. I. Din Şurası'nda (Ankara, 1 Kasım 1993)²³ alınan kararlar arasında 'halkın isteklerini karşılamak üzere bir tefsir hazırlanması' önerilmiş, belirlenen sekiz madde ile de bu tefsirin nasıl yazılması ve hangi niteliklere haiz olması gerektiği belirtilmiştir. Başkanlık söz konusu kararlar doğrultusunda ideal bir tefsir için yapılması gerekenleri tartışmak üzere yirmiyi aşkın hocanın katılımı ile bir toplantı gerçekleştirmiştir (Ankara, Haziran 1994). Toplantının daha sonraki faaliyetler için altyapı

21 *I. Kur'an Sempozyumu -Tebliğler, Müzakereler*, Ankara: Bilgi Vakfı Yay., 1994.

22 *II. Kur'an Sempozyumu Tebliğler - Müzakereler*, editör: M. A. Ersin, Ankara: Bilgi Vakfı Yay., 1996.

23 *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri I-II (1-5 Kasım 1993)*, Ankara: DİB yay., 1995.

oluşturduğu söylenebilir.²⁴ Nitekim 1997'de DİB Tefsir Hazırlatma Komisyonu danışma heyeti toplantısı yapılmış, bunun üzerine örnek konu çalışmaları hazırlanmış ve basılan fasiküller tetkik için dağıtılmıştır. Fakat çalışma devam etmemiş, proje bir ürün olarak henüz hayata geçmemiştir, onun yerine *Kur'an Yolu* adlı tefsir hazırlattırılmıştır. Öte yandan Hadis Projesi ön plana çıkmış ve birkaç yıllık çalışmanın neticesinde *Hadislerle İslam* (Ankara 2013) adıyla yayınlanmıştır. Başkanlık sonraki yıllarda Kur'an ve tefsiri de ilgilendiren çalışmaları sürdürmüş Mayıs 2002-Aralık 2012 arasında icra ettiği altı *Güncel Dini Meseleler Toplantılarının* özellikle ilk ikisinde²⁵ 'gelenekçi' ve 'modernist' kavramlarına sık sık vurgu yapılarak Kur'an metninin anlaşılması ve yorumlanması detaylı bir şekilde müzakere edilmiş, alanın uzmanları kendi perspektifinden önerilerde bulunmuştur.

Bursa'da faaliyet gösteren Kur'an Araştırmaları Vakfı (KURAV), kurulduğu 1993'ten beri Kur'an ve tefsire ilişkin yüzü aşkın konferans, on civarında panel ve üç büyük sempozyum ile şimdiden geniş bir külliyata imza atmıştır. Bizi yakından ilgilendiren sempozyumların ilkinde *Kur'an'ı Nasıl Anlamalıyız?* (1994) sorusunun cevabı aranmış, Kur'an'a bakış, Kur'an'da mahalli ve evrensel değerler, Kur'an'ı anlamada tarihsellik ve bütünsellik, Kur'an'ı yeniden tefsir etmenin gerekliliği konularındaki tebliğler ses getirmiştir. Bir sonraki sempozyumda ise tam anlamıyla gündemin en hararetli konusu olan, tarihsellik meselesi masaya yatırılmıştır: *Kur'an'ı Anlamada Tarihsellik Sorunu*.²⁶ Yeni bir anlama yöntemi olarak kullanılıp kullanılamayacağı, Kur'an'ın kendisiyle alakası hala tartışılan tarihsellik meselesi, bu yıllarda oldukça popüler olmuş, sadece akademik ortamlarda değil en küçük fikir meydanından siyasi ve resmi üst yönetime kadar çeşitli ortamlarda tartışılan, yer yer sert ithamlara kadar varılan bir konu haline gelmiştir. Karşı tepki sadesinde Kur'an'ın evrenselliği ön plana çıkarılmış ve bir kısmına yukarıda işaret ettiğimiz çeşitli ilmî toplantılar yapılmıştır. Vakfın *Kur'an ve Toplumsal Ahlak* (1996) adıyla düzenlediği sempozyumda insanın, Kur'an kaynaklı bir kişilik, benlik ve karakter geliştirme görevi ve sorumluluğu üzerine vurgular yapılmıştır.

Şimdi Türkiye'de ilmî toplantı düzenleme rekorunun (makalenin yazımı sırasında 79 toplantı) sahibi, seviyeli ve en istikrarlı faaliyetlerini sürdüren İslami İlimler Araştırma Vakfı'nın (İSAV) tertip ettiği *Tartışmalı İlmî Toplantılar* serisinde yer alan *Kur'an ve Tefsir Araştırmalarına* geçebiliriz.

24 Toplantı notları basılmıştır: *Kur'an-ı Kerim Tefsiri İstisari Toplantı Notları*, Ankara: DİB, Yay., 1995.

25 Kur'an tefsiri üzerine *Güncel Dini Meseleler İhtisas Toplantısı (I: 2002, tebliğ ve müzakereler)*, editör: M. Bulut, Ankara: DİB Yay., 2004.

26 *Kur'an'ı Anlamada Tarihsellik Sempozyumu (Bursa 8-10 Kasım 1996) Tebliğleri*, İstanbul: Bayrak Yay., 2000.

2013 yılına kadar on üç toplantının icra edildiği ve her birinin yayınlandığı faaliyette, *Kur'an, Sünnet - İlimler (1998)* başlıklı ilk toplantıda Sünnet'in Kur'an karşısındaki konumu, Sünnet-tefsir ilişkisi; ikincisinde Kur'an'ın çeşitli ilmi disiplinlerle alakası; sonrakilerde ise kıraat, gayb, sorumluluk, Ehl-i kitap, zekat, namaz ve beşeri ilişkiler gibi konular Kur'an merkezli ele alınmıştır. Son ikisi ise doğrudan tefsire tahsis edilmiştir. *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru -Tefsir ve Toplum-* (3-4 Aralık 2010) toplantısında Kur'an'ın günümüz insanlığına sahih bir biçimde ulaştırılması ve anlaşılmasında nasıl bir tefsir, nasıl bir meâl ve nasıl bir yorum / tercüme yöntemi kullanılması gerektiği irdelenmiş; *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri'*nde (2011) ise Türk tarihindeki meâl ve tefsirlerin geniş bir envanteri çıkarılmış, değerlendirme ve yorumlar yapılmıştır. Öte yandan İSAV'ın diğer programı olan tartışmalı ilmi ihtisas toplantıları çerçevesinde yapılan dokuz faaliyetin özellikle ikisi, bu iki toplantının konusuyla bütünlük arz etmektedir. Buna göre *Tefsir İliminde Usul Meselesi* (2003) başlıklı toplantıda son asırlarda ortaya çıkan 'konulu tefsir metodu', 'ilmî tefsir metodu' ve 'tefsirde Semantik ve Hermenötik' mercek altına alınmıştır. Gerek bildirilerde gerekse müzakerelerde bahse konu metotların artı ve eksilerine işaret edilmiş, her birinin tek başına yeterli olmadıkları, dolayısıyla bir takım kriterlere bağlanması gerektiği belirtilmiştir. Sonraki oturumda ise tefsirin gayesi ve Ulumu'l-Kur'an görüşülmüş, nâsih-mensûh, esbâb-ı nüzûl, muhkem-müteşâbih gibi konuların yeniden ele alınması, hatta bazılarında Tefsir Usûlü'nde yer verilmemesi teklif edilmiştir.²⁷ *Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantıları'nın* özelliği, sunulan tebliğ/lerin, etraflı bir şekilde karşılıklı tartışılma formatını uygulamasıdır. Bu model *Tefsir Nasıl Bir İlimdir?* (2010) sorusunun cevabının arandığı toplantıda da uygulanmış ve oldukça verimli netice elde edilmiştir. "Tefsir İlim midir? Nasıl Bir İlimdir?" başlıklı tek tebliğ, on dört tefsir akademisyeni tarafından enine boyuna tartışılmıştır.²⁸ Tartışmalı ihtisas toplantılarının her birinde Kur'an / tefsir ile ilgili tebliğlerin yer aldığını söylemeye gerek yoktur. Fakat *Büyük Türk Bilgini Maturidi ve Maturidilik* (2009) adlı uluslararası sempozyumda yerli ve yabancı bilim insanlarının Matürîdî'nin tefsirciliğini ve *Te'vilâtü Ehlî's-sünne* adlı tefsirindeki yöntemini değerlendirdiğini vurgulamak isteriz. Böylece İmam Matürîdî Türkiye ilmi toplantılar tarihinde en çok anılan müfessir olmuştur. Bize göre bu durum, 'İmam Maturidi'nin tefsirde keşfi'²⁹ anlamına gelmektedir.

27 *Tefsir İliminde Usul Meselesi*, 1. basım, İstanbul 2005.

28 Tebliğ ve müzakerelerin yayını: *Tefsir Nasıl Bir İlimdir? Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı (2010: İstanbul)*, editör: M. Sülün, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

29 İsmail Çalışkan, "Tefsirde Maturidi'yi Keşfetmek -İmam Maturidi ve Te'vilâtü'l-Kur'an'ın Tefsir İlimindeki Yeri", *Milel ve Nihal (Maturidi Özel Sayısı)*, c. 7, sy. 2, Mayıs-Ağustos 2010, s. 67-93.

İslâm Araştırmaları Merkezi de (İSAM) Kur'an / tefsir metodolojisine katkıda bulunan önemli faaliyetlere imza atmıştır. Bu bağlamda Nisan 2005'de gerçekleştirilen *Dinî İlimlerin Temel Meseleleri -İlmi Toplantı-*'nin tefsire dair oturumunda tefsirin geçmişten bugüne evrilme süreci ve sorunları görüşülmüştür.³⁰ *Literary and Historical Approaches to the Qur'an and the Bible* başlıklı sempozyumun ilgili oturumunda yerli ve yabancı bilim insanları Kur'an'ın anlaşılması sadedinde geliştirilen çağdaş anlama ve yorumlama yöntemlerini tahlil ve tenkit etmişlerdir.³¹ *Dinî Hükümlerin Kaynağı ve Dinî Metinlerin Anlaşılması Konusundaki Çağdaş Yaklaşımlar Çalıştayı*'nda (18-19 Aralık 2009)³² ise "Dinî Hükümlerin Kaynağını Kur'an ile Sınırlandırma Eğilimi" ve "Tarihselcilik Bağlamında Dinî Metinlerin Anlaşılması Sorunu" oturumlarında, son yılların en hararetli tartışma konuları yine aynı hararetle tartışılmış, bu konularda fikri ortamın ayrışmasında önemli bir fonksiyon görmüştür. *İSAM, Vefatının 800. Yıldönümü Vesilesiyle Fahreddin Razi Sempozyumu*'nda (2010) büyük âlimin tefsirci yönünü ve tefsirini inceleme konusu yapılmıştır.

Kendi halinde mütevazı, sessiz ve fakat kendini gerçek ilmi faaliyete adanmış bir diğer girişim, İlim Yayma Vakfı tarafından desteklenen *Kur'an ve Tefsir Akademisi Toplantıları*'dır. 2008'den beri İstanbul'da beş toplantı gerçekleştirilmiş, 2014'te ise *Tarihten Günümüze Mushaf-ı Şerif* konusu benimsenmiştir.³³ Toplantılar yuvarlak masa etrafında atölye çalışması şeklinde ve her bir tebliğin alanına hâkim heyet tarafından derinlemesine müzakere edildiği bir format ile sahasında farklı bir tarzı benimsemiş olup muhteva ve biçim olarak önemli bir işlev görmeye aday olmuştur. Bu çerçevede *Tarihte ve Günümüzde Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü* başlıklı ve beş gün süren ilk organizasyonda oldukça kapsamlı ve doyurucu tebliğlerle tefsir usûlü, Kur'an ilimleri ve yeni metodoloji/ler ele alınmıştır. İkincisinde ise *(Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar)* kişi ya da gurupların Kur'an anlayışları, geliştirdikleri metodoloji, ahkam ve din anlayışları konu edinilmiş, son üç toplantıda ise tefsir tarihinde çok fazla irdelenmeyen Osmanlı-

30 *Modern Dönemde Dinî İlimlerin Temel Meseleleri -İlmi Toplantı-*, İstanbul: İSAM Yay, 2007.

31 *Literary and historical approaches to the Qur'an and the Bible: reader summer academy*: September 2-12 2007 in cooperation with the German Orient Institute in Istanbul & İSAM, Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Fritz Thyssen Stiftung Wissenschaftskolleg zu Berlin, Berlin 2007.

32 Çalıştay dökümanları için bkz.: *Dinî Hükümlerin Kaynağı ve Dinî Metinlerin Anlaşılması Konusundaki Çağdaş Yaklaşımlar Çalıştayı* (İstanbul 2009), editör: C. Kallek, İstanbul: İSAM Yay., 2010.

33 İsmail Çalışkan tarafından yapılan beş tanıtım için *Marife Dergisi*'nin 8/2, 9/2, 10/2, 11/1, 12/1 sayılarına bkz. Toplantıları kitap olarak İlim Yayma Vakfı yayınlamıştır (İstanbul 2009-2013).

Cumhuriyet dönemine odaklanılmıştır. *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları I (13-18. Yüzyıllar)* ve *II (13-20. Yüzyıllar)* serisinde dönemin müfessirleri, eserleri, tefsirin ilmi ve siyasi durumu, sosyal fonksiyonu geniş bir inceleme imkânı bulmuştur. Tarihi seyrin son halkası da *Tanzimattan Cumhuriyete Osmanlı Modernleşme Sürecinde Kur'an ve Tefsir Çalışmaları* adı altında incelenmiştir.

İstanbul İlim ve Kültür Vakfı'nın düzenlediği sempozyumların özellikle IV. ve V. (*Kur'an'ı Anlamada Çağdaş Bir Yaklaşım: Risale-i Nur Örneği*, 1998; *Risale-i Nur'a Göre Kur'an'ın İnsana Bakışı*, 2000) doğrudan çağdaş tefsiri ve Kur'an anlayışını ilgilendirmektedir. *Yeni Ümit Dergisi*'nin öncülüğünde yapılan *Kur'an ve Bilim Sempozyumları*'nda ise *Kur'an'ın Mucizevi Korunması* (İstanbul 2009), *Kur'an ve Bilimsel Hakikatler -1* ve *II* (2010, 2011) ana başlıkları ile günümüz tartışmalı mevzuları ele alınmıştır.

Son yıllarda İlahiyat fakülteleri periyodik toplantılar düzenleme yoluna gitmiştir. Örneğin Süleyman Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi, 1988-2003 arasında altı Kutlu Doğum Sempozyumu yapmış, her birinde Kur'an / tefsiri ilgilendiren konulara yer verilmiştir. Sakarya Ü. İlahiyat Fakültesi ise *Kur'an ve Kıraati* toplantı konusu yapmış, 2000-2009 arasında dört faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu arada yine İlahiyat fakültelerince organize edilen anabilim dalları toplantılarının birçoğunda Kur'an / tefsir ile doğrudan ya da dolaylı konular yer almıştır. Örneğin, *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu II, III* ve *VI* (1996, 1998, 2001) ve Kelam Anabilim Dalı toplantıları VIII ve XIV.'sünde bu tarzda tebliğler sunulmuştur.

Kurumsal toplantıların tanıtımını, son yıllarda geleceğe yönelik ümit verici hamleler yapmayı planlayan iki faaliyete yer vererek tamamlayalım. 'Kur'an'ın doğru anlaşılması için indiği dönemin bilinmesi' amacıyla yola çıkan *Kur'an ve İndiği Tarih Çalıştayı I* (İstanbul 2012)'de Kur'an'ın tarihsel yönü ve onu anlamada tarih, *II* (2013)'de Cahiliye dönemi incelenmiştir. Toplantılar cümlesinin en yenisi Mayıs 2013'te Ankara'da yapılmıştır. İlim Dallarının Düşünce Temellerini Araştırma Enstitüsü, her yıl yapmayı planladığı serinin ilk toplantısını *I. Uluslararası Kur'an'ı Yeniden Düşünme Sempozyumu* (Ist International Symposium on Rethinking the Qur'an) adı altında gerçekleştirmiştir. Yirmi oturumda elliyi aşkın bildirinin sunulduğu toplantıya çoğunlukla yurtdışından bilim insanı katılmış, sunumlar ağırlıklı olarak İngilizce, az da olsa Arapça ve Türkçe yapılmıştır. Kısaca, toplantının son yarım asırlık Müslüman ilim adamları ile oryantalist çalışmaların ve tartışılan konuların bir özeti olduğunu söyleyebiliriz.

II- Tefsir Akademisinde Yeni Bir Soluk: Tefsir Anabilim Dalı Zümre Toplantıları

İlahiyat fakültelerinde eğitimin ve akademik seviyenin yükseltilmesi amacıyla birçok fikir ileri sürülmüş, bir hayli girişimde bulunulmuştur. Bunlar arasında en kalıcı ve işlevsel olanının anabilim dalı zümre toplantıları olduğunda şüphe yoktur. Şöyle ki, 1995'teki İlahiyat fakülteleri dekanları toplantısında, anabilim dallarının kendi aralarında toplanarak iç meseleleri görüşmelerinin yararlı olacağı tavsiye edilmiştir. Bunun üzerine anabilim dalları kendi aralarında tanışmak, iletişimi artırmak, bilgi alışverişinde bulunmak, bilim dallarının problemlerini ve yeni gelişmeleri görüşmek amacıyla yıllık toplantı düzenlemeye başlamıştır. Fakültelerin ve öğretim elemanlarının çoğalmasa, buna paralel olarak ilmi eser ve faaliyetin artması, dini karakterli soru ve sorunların daha akademik ve kolektif çalışmalara ihtiyaç duyması gibi nedenler de bu toplantıları gerekli kılmıştır (Van'daki toplantıya 23 İlahiyat Fakültesi'nde çalışan 167 öğretim elemanından altmış civarında, 2013 toplantısına 50 civarında fakülteden –ki bu yılsonuna doğru fakülte sayısı 90'ı aştı- 190 kişi katılmıştır. Katılmayanlar da bu sayının yarısına yakın bir yekun tutar). Bize göre bu toplantıların sayısının artmasının ve ilim adamlarının toplantılara iştirak etmelerinin en önemli nedeni, İslam dünyasında önemli bir yer edinmeye başlayan Türkiye İlahiyat camiasında bir toparlanma döneminin başlamış olmasıdır. Dolayısıyla geçmişin bir muhasebesini yapabilmek ve geleceğe yönelik yeni perspektifler ve açılımlar elde edebilmek için bu toplantıların yapılması yararlı olmuştur.

Tefsir Anabilim Dalı, *Tefsirin Eğitimi ve Öğretimi Sorunları Toplantısı* adlı ilk toplantıyı İLAM öncülüğünde İstanbul'da (Haziran 1996), ikincisini yani, *Tefsir Anabilim Dalı I. İstişare Toplantısı* ise Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi'nde (Haziran 1997) yapmıştır. Burada lisans ve lisansüstü tefsir eğitiminde karşılaşılan sorunlar görüşülmüş, öneriler rapor haline getirilmiştir. Ancak toplantıların devamı gelmemiştir. Nihayet Yüzüncü Yıl Ü. İlahiyat Fakültesi toplantıların düzenli yapılmasına öncülük etmiştir (2005). Uzun bir aradan sonra yapıldığı için toplantıya *Tefsir Anabilim Dalı I. Koordinasyon Toplantısı* adı verilmiş, sonraki yıllarda 1997'deki toplantı başlangıç kabul edilmiştir. 2013'e kadarki toplantılar şöyledir:³⁴

34 2008 ve 2009 yılları hariç toplantı materyalleri yayınlanmıştır: *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri-* (Van 2005), editör: Ö. Kara, Bursa: KURAV Yay., 2007; *İlahiyat Fakülteleri Tefsir Anabilim Dalı III. Koordinasyon Toplantısı (8-9 Temmuz 2006)*, Kayseri 2006; *Kur'an ve Tefsir Etkinlikleri -Koordinasyon Toplantısı-*, İzmir 2007; *Bir Müfessir Olarak Muhammed b. Cerir et-Taberi Sempozyumu (11-13 Haziran 2010)*, Konya 2010; *Kur'an'ın Anlaşılmasına Katkısı Açısından Kur'an Öncesi Mekke Toplumu (1-3 Temmuz 2011)*, İstanbul 2011; *Kur'an Nüzulünün Mekke Dönemi*, Çorum Belediyesi Kültür Yay., Çorum 2013.

Tefsirin Eğitimi ve Öğretimi Sorunları Toplantısı (İstanbul 1996)

Tefsir Anabilim Dalı I. İstişare Toplantısı (Elazığ 1997)

Tefsir Anabilim Dalı II. Koordinasyon Toplantısı (Van 2005)

Tefsir Anabilim Dalı III. Koordinasyon Toplantısı (Kayseri 2006)

Tefsir Anabilim Dalı IV. Koordinasyon Toplantısı (İzmir 2007)

Tefsir Anabilim Dalı V. Koordinasyon Toplantısı (İstanbul 2008, Marmara Ü. İlahiyat F.)

Tefsir Anabilim Dalı VI. Koordinasyon Toplantısı (Erzurum 2009)

Tefsir Anabilim Dalı VII. Eşgüdüm Toplantısı (Konya 2010)

8. *Türkiye Tefsir Akademisyenleri Buluşması* (İstanbul 2011, İstanbul Ü. İlahiyat F.)

9. *Türkiye Tefsir Akademisyenleri Buluşması* (Çorum 2012)

10. *Türkiye Tefsir Akademisyenleri Toplantısı* (Kahramanmaraş 2013)³⁵

İlmi oturumlar, anabilim dalı sorunlarının görüşüldüğü oturum/ lar ve sosyal etkinlikler şeklinde bir format uygulanan toplantıları, önce ilmi faaliyetler bakımından değerlendirmek istiyoruz. 2005’de programlı toplantıların ilki yapılmış, ana başlık belirlenmediği için şu farklı konulara yer verilmiştir: Tefsir dersinin problemleri ve öneriler, DİKAB Tefsir derslerinin ıslahı, Tefsir öğretimi üzerine araştırma, Tefsir geleneği, yeni bir Tefsir Tarihi yazımının gereği, Yedi Harf’in anlatımı, Tefsir eğitiminde Arapça ile Ulûmu’l-Kur’ân’ın önemi, Tefsir ve Kur’an derslerinin hedefi, tefsir için Arap Dili öğretiminin yetersizliği, tefsirle ilgilenenler arasında iletişimi geliştirme.

Bir sonraki toplantının ana başlığı *Kur’an Tasavvuru Problemi* olup konu enine boyuna tartışılmıştır. 2007 yılı toplantısının oturumlarında *Modern Dönemde Kur’an Yorumu*, *Kur’an’ın Aydınlığında Yaşamak*; 2008’de ise *Tefsir’in Geçmişi ve Geleceği* başlıklı paneller yapılmıştır. 2009 yılı toplantısında ise Kur’an ve sosyal gelişim, yorum ilkeleri, Kur’an’da tekrarlara dair üç tebliğ takdim edilmiştir. Toplantı sonunda yapılan müzakerelerde, birbiri ile mütenasip olmayan bildirimler yerine belli bir konunun sempozyum olarak gündeme alınması benimsenmiş, sonraki yıl Konya’da *Bir Müfessir Olarak Muhammed b. Cerir et-Taberi* başlığı ile böyle bir adım atılmıştır. Böylece büyük müfessir ve eseri ülkemizde ilk ve en kapsamlı bir sempozyumda anlaşılmasına çalışılmıştır. Son üç toplantı birbirinin mütemmimi konularla yapıl-

35 Toplantıların İsmail Çalışkan tarafından yapılan tanıtımları için *Cumhuriyet Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*’nin şu sayılarına bkz. c. 10, sy. 1, Haziran 2006, s. 273-77; c. 10, sy. 2, Aralık 2006, s. 459-64; c. 11, sy. 1, 2007, s. 429-34; c. 12, sy. 1, 2008, s. 493-98; c. 13, sy. 1, 2009, s. 341-45; c. 15, sy. 1, Sivas 2011, s. 459-66; c. 16, sy. 1, Sivas 2012, s. 821-32. 2010 yılı toplantısının tanıtımı için bkz. Hakan Uğur, “İlahiyat Fakülteleri Tefsir Anabilim Dalı VII. Eşgüdüm Toplantıları (11-13 Haziran 2010 Konya)”, *Marife Dergisi*, yıl: 10, sy. 1, s. 229-32.

mıştır: *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Katkısı Açısından Bütün Yönleri İle Kur'ân Öncesi Mekke Toplumu* (İstanbul 2011), sonraki yıl *Kur'an Nüzulünün Mekke Dönemi* ve son olarak 2013'te *Kur'an Nüzulünün Medine Dönemi* ele alınmıştır. Bu arada 2011 toplantısı başında emektar hocalarımızdan Süleyman Ateş, açılış konferansı, 2013'te ise son yıllarda Kur'an tarihi ve yazmalarının basımı alanında ciddi çalışmalar yürüten Tayyar Altıkulaç, *Kur'an'ın Mevsukiyeti Meselesi* adlı bir konferans vermiştir.

Koordinasyon toplantılarının bir ayağı da sosyal etkinlikler olmuştur. Bu cümleden olmak üzere ilmi birikimden halkın da istifade etmesi amacıyla Konya'daki toplantı sırasında *Kur'an'ı Okumaya ve Anlamaya Doğru* başlıklı halka açık bir panel yapılmış; Çorum'da açılış oturumu umuma açık, akşam ise Kur'an ziyafeti tertip edilmiştir. Kur'an ziyafetinin ilgi görmesi üzerine Kahramanmaraş'ta da benzer bir organizasyon yapılmıştır.

Koordinasyon toplantılarında Tefsir Anabilim Dalı sorunlarının görüşülmesine gelince, özel ve mahrem iç meseleler bir tarafa, şunu hemen söylemeliyim ki, yapılan çalışmalar tefsirin ne olduğu, Kur'an ve tefsir dersleri muhtevasının nasıl doldurulması ve öğrenciye nasıl sunulması gerektiği yanında bilimsel düşüncenin gelişmesi bakımından da büyük kazanımlar sağlamıştır. İşte bu kazanımlara ulaşmak için ilk toplantıdan itibaren uzun tartışmalar yapılmıştır. Örneğin Van'da Tefsir Araştırmaları Enstitüsü'nün kurulması; İlahiyat ve DİKAB'da Temel İslam Bilimleri kredilerinin artırılması; öğrencilerin Arapça ve Türkçe tefsirlere ve konulu tefsir çalışmalarına yönlendirilmesi; Tefsir Araştırmaları adıyla bir dergi çıkarılması gibi kararlar alınmıştır. Doğrusu hâlihazırdaki durumdan memnuniyetsizlik vardı ve bunlar açıkça dile getirilmişti. İlk yıllarda, İlahiyat fakültelerinde azaltılan kontenjanların artırılması, kaldırılan hazırlık sınıfının ihdas edilmesi, programların ortak hale getirilmesi, Din Kültürü Bölümleri'nin İlahiyat fakültelerine bağlanması veya derslerin İlahiyat'ın yönetimine bırakılması gibi konular konuşulmuştur. Kayseri'de de Sadreddin Gümüş, lisans ve lisans üstü eğitimin geliştirilmesi için 25 maddelik teklif sunmuştur. Sonraki yıllarda çalışmalar daha teknik yürütülmüş, 2007 ve 2008'de ayrı ayrı komisyonlar kurularak spesifik raporlar meydana getirilmiştir. Bunlar içinde en somut olanı Tefsir Dersleri Genel Yeterlilik Ölçütleri'ni belirlemek için bir komisyonun kurulmasıdır. Komisyon bir yıl içerisinde çeşitli toplantılar yapmış ve Bologna Süreci Kriterlerini de göz önüne alarak hazırladığı yirmi maddelik Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora kriterlerini Erzurum'da sunmuştur. Bu yıl ayrıca Kıraat Bilim Dalı'nın Anabilim Dalı olup olmaması tartışılmış, buna istinaden bazı fakülteler bunu gerçekleştirmişse de son tahlilde memnuniyet verici bir durum hâsıl olmamıştır. Ölçüt çalışmaları devam etmiş, 2012 toplantısında nihai şekil verilmiştir.³⁶ 2013 top-

36 Maddeler için bkz. İsmail Çalışkan, "9. Tefsir Akademisyenleri Buluşması ve *Kur'an Nüzulünün*

lantısında ise komisyon başkanı Celal Kırca, beş yıllık çalışmanın ürünü olan kriterlerin fakültelerde ne derece uygulandığını denetleyecek bir komisyonun kurulmasını teklif etmişse de kabul görmemiş, ne yazık ki bir anlamda çalışma sonuçsuz kalmıştır. Bu, zümre toplantıları hanesindeki en talihsiz sonuçlardan birisidir.

Tefsir Anabilim Dalı toplantılarını genel bir değerlendirmeye tabi tutarsak, başlangıçta konulan hedefler bakımından büyük mesafe alındığında şüphe yoktur. Tebliğler içinde son derece seviyelileri olduğu gibi iş olsun kabilinden olanlar da vardır. Keza her tebliğ müzakere edildiği için güzel bir gelenek oturtulmuş olmakla birlikte birçok müzakere adet yerini bulsun diye yapılmıştır. Bu nedenle sık sık tebliğlerin kaliteli olması tenbih edilmiştir. Öte yandan tefsir akademisyenleri arasında bu toplantıları önemsemeyen, katkıda bulunmakta cimri davrananlar da olmuştur. Böyle bir faaliyet ve fırsat ilk defa ele geçmesine rağmen kadir ve kıymeti bilinmemesi üzücüdür. Bir başka üzücü husus ise on yılı aşkın bir süredir, sadece tefsir değil birçok anabilim dalı tarafından büyük bir emek ve maddi külfetle icra edilen toplantılardan çıkan tekliflerin, kararların ve raporların, yetkili ve ilgili kişi ve kurumlar tarafından şimdiye kadar neredeyse hiç dikkate alınmamasıdır. Hâlbuki ülkemiz üniversite eğitimini, aldığı uzun mesafeyi ve elde ettiği birikimi, büyük gayret ve mücadele sonucunda kazanmıştır. Bu durumda toplantıların kişisel ve anabilim dalı için getirisinden başka bir faydası olmayacaktır.

Değerlendirme

Esasında makalede anlatılanlar, Türkiye’de Kur’an’ın anlaşılması ve tefsir edilmesinin ilmi bir zemine oturtulmasında ve akademisyenlerin tefsir nosyonunu kazanmalarında ilmi toplantıların ne derece rolü olduğunu gösterse de biz bazı çıkarımlarımızı özetlemekte yarar görüyoruz. Buna göre toplantılarda, sırasıyla, Kur’an’ı anlama, tefsir ve metodolojisi, çağdaş problemler ve Kur’an, Kur’an’ın konu(lar)a bakışı veya onda yer alan konular, Kur’an’a ve tefsire hizmet etmiş kimseler temalarına ağırlık verilmiştir. Ancak ilmi toplantılar tarihi boyunca en çok konuşulan konu Kur’an’ın anlaşılması olmuştur. Zümre toplantıları daha kapalı bir görüntü verirken, kurumsal olanlar da belli bir çerçeveyi muhafaza ederken -ki bu bir ilke meselesidir-, bağımsız toplantılar farklı seslere ve aykırı görüşlere yer vermesi bakımından daha serbest ve özgürlükçü gözükmektedir. Kurumsal olma yoluna giren toplantıların birçoğu devam etmemiş, birincisi yapılanların ikincisi veya daha sonrakiler gelmemiştir. İyi olan ise toplantıların büyük kısmının yayımlanmış olmasıdır. Periyodik toplantıları araştırma merkezleri, vakıflar, dernekler, dergiler gibi sivil kuruluşları; bağımsız toplantıları da çoğunlukla İlahiyat Fakülteleri’nin düzenlediğini görüyoruz. Bu kadar toplantının maddi yükü fakülte ve üniversite bütçeleri,

vakıflar, dernekler, belediyeler, müftülükler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı vs. tarafından paylaşılmıştır. Toplantıların büyük kısmı İstanbul'da, ardından sırasıyla Ankara, Samsun, Bursa, Konya, Kayseri, Erzurum, İzmir gibi illerde yapılmıştır. Az da olsa ilçe merkezlerinde de toplantılar tertip edilmiştir.

Katılımcılar ve bildiriler açısından bakınca da sivil ve akademik kesimlerin ortak çalıştığını, birçok toplantıya yabancı bilim insanlarının katıldığını görüyoruz. Oldukça doyurucu tebliğler sunulduğu gibi neredeyse hiçbir ses getirmeyen tebliğlerde vardır. Tebliğler de yer yer tekrarlar, benzerlikler, hatta bir tebliğin kısmi değişikliklerle yeniden sunumu gibi nahoş hadiseler de olabilmiştir. Yine de şunu söyleyebiliriz: Türkiye'de tefsir, geçmişten tevarüs eden hali üzerine bina edilmeye çalışılırken günümüz uleması kendi gerçeklikleri ve birikimleri ile güncel bir tefsir nosyonu ve metodu oluşturmaya çalışmaktadır. Bu, ilk zamanlarda el yordamı ile yürüse de son yıllarda daha kendine güvenen, cesur, yetkin, atılımcı ve öznel bir hale gelmeye başlamıştır. İşte bu vaka Kur'an ve tefsire dair ilmî toplantıları ve zümre faaliyetleri tarihinde çok net bir şekilde görülebilir. Bu bakımdan söz konusu faaliyetler kazandırdıkları ile inkâr edilemez bir öneme ve yere sahiptir.

Kur'an / Tefsir Hakkında İlmî Toplantılar ve Tefsir Akademisyenleri Zümre Toplantıları -Tarihsel Gelişim ve Muhteva Tahlili -

İsmail ÇALIŞKAN

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de gerçekleştirilen Kur'an ve tefsir ile ilgili ilmî faaliyetlerin genel bir dökümünü ve değerlendirmesini yapmaktadır. Araştırmanın kapsamı, ilmî toplantılar (sempozyum, kongre, panel, konferans, açık oturum, seminer, çalıştay, forum vs.) ile son birkaç yıldır devam eden Tefsir Anabilim Dalı zümre toplantıları olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Önce ilmî toplantılar, ardından da zümre toplantıları, tarihi gelişim ve muhtevaları bakımından değerlendirilmiş, bu alanda önemli kesit ya da dönüm noktası sayılabilecek hususlar özellikle belirtmeye çalışılmıştır. Çalışma sonunda çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. En dikkat çeken ise yaklaşık olarak son otuz yılda Kur'an ve tefsire dair gerçekleştirilen ilmî toplantıların nicelik bakımından artış gösterirken nitelik açısından daha istikrarlı, dolgun ve ilmî kaygıyı önceleyen bir muhtevaya yönelmiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, tefsir, meal, ilmî toplantı, zümre toplantısı.

Scholarly Meetings On the Qur'an/Tafsir and the Committee Gatherings of Tafsir Departments -Historical Development and Content Analysis-

İsmail ÇALIŞKAN

Abstract

This study is a general evaluation of academic activities about the Qur'an and its tafsir/exegesis that are performed in Turkey. The extent of this study consists of two parts: the academic meetings (symposiums, congresses, panels, conferences, open-forums, seminars, workshops, forums etc.) and the committee gatherings of the recent tafsir studies departments. First the academic meetings and then the committee gatherings have been considered in terms of their historical development and contents and with specific emphasis on their turning points. A variety of discoveries were concluded in this study. The most significant one is the parallel drawn between the quantitative increase in the number of scholarly meetings organized in the fields of Qur'an and tafsir in the last thirty years and the qualitative improvement towards a content that is more stable, robust, and that prioritizes academic concerns.

Keywords: Qur'an, tafsir, purview, academic meeting, committee meeting.